

В АРХІВІВ

ВУЧК

ГПУ

НКВД

КГБ

№ 1 (34)

Науковий і документальний журнал

КИЇВ – ХАРКІВ
2010 р.

ББК 67.9
З 11

З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ № 1 (34) 2010 р.
Науковий і документальний журнал
Видається з серпня 1994 р. Виходить двічі на рік.

Засновник:

Головна редакційна колегія науково-документальної
серії книг «Реабілітовані історією»;
Відділ по розробці архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ.

Співзасновники:

Національна академія наук України;
Інститут історії України НАН України;
Служба безпеки України;
Державний комітет архівів України;
Національна спілка краєзнавців України.

Редакційна колегія:

Олександр Рубльов — головний редактор,
Сергій Кокін — перший заступник головного редактора,
Олег Бажан — заступник головного редактора,
Геннадій Боряк — заступник головного редактора,
Роман Подкур — відповідальний секретар,
Валерій Васильєв, Олександр Лошицький,
Ігор Верба, Наталія Маковська,
Семен Глузман, Руслан Пиріг,
Василь Даниленко, Олександр Реєнт,
Олександр Ішук, Володимир Репринцев,
Станіслав Кульчицький, Петро Тронько,
Володимир Лозицький, Юрій Шаповал.

**ЦЕ ВИДАННЯ ЗДІЙСНЕНО ЗА ФІНАНСОВОЇ
СПОНЗОРОМ ТА ЕКСПЕРТНОЇ ПІДТРИМКИ
RENAISSANCE FOUNDATION
МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"**

Журнал внесено Вищою атестаційною комісією України
до переліку наукових фахових видань з історичних наук
(«Бюлетень ВАК України», 1999, № 5; 2010, № 4).

Усі права застережені. Журнал зареєстровано
у Міністерстві у справах преси та інформації України в квітні 1993 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію КП № 1045.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, назв на авторах.
Редакція залишає за собою право на літературне редагування матеріалів.

ISBN978-617-587-028-0

© Головна редакційна колегія
науково-документальної серії книг
«Реабілітовані історією», 2010

ЗМІСТ

ДО 95-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ П. Т. ТРОНЬКА

Подкур Р. Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією»: досвід та перспективи наукового дослідження (до 95-річчя з дня народження академіка НАН України П. Т. Тронька) 7

З ІСТОРІЇ СПЕЦСЛУЖБ

Ляковська С. Обліки «політично неблагонадійного елемента» органами ВНК–ДПУ–ОДПУ: історичний аспект 22

Шаповал Ю., Золотарьов В. Євреї в керівництві органів ДПУ–НКВС УСРР–УРСР у 1920–1930-х рр. 53

Окіпнюк В. Правове регулювання охорони військами ДПУ підприємств цукрової промисловості УСРР 94

З ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Ніколаєць Ю. Політичні настрої селян України на початку радянсько-німецької війни (червень 1941 – липень 1942 рр.) 131

ОСОБА У КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ

Ковальчук В., Огороднік В. Листування керівництва ОУН(Б) і УПА на українських землях 147

Гальчак С. На узбіччі суспільства: остарбайтери Поділля у повоєнній Україні 269

ВЛАДА І ЦЕРКВА

Бажан О., Лахно О. Заходи радянських спецслужб з обмеження опозиційного руху в середовищі євангельських християн-баптистів у 1960–1980-х рр. 282

ІСТОРІОГРАФІЧНІ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Щербатюк В.** Повстансько-партизанський рух селян України 1921 р. та його характерні риси у працях сучасних вітчизняних дослідників 301
- Лисенко О.** Інформаційно-аналітичні документи органів ДПУ УСРР як джерело вивчення діяльності сільських активістів в умовах суцільної колективізації (кінець 1920-х – початок 1930-х рр.) 336
- Іваненко В., Прокопенко Л.** Реалізація Державної програми видання науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» на Дніпропетровщині 358

РЕЦЕНЗІЇ

- Васильєв В.** Рец. на кн.: «Україна в добу “Великого терору”: 1936–1938 роки / Авт.-упоряд.: Ю. Шаповал [та ін.]. – К.: Либідь, 2009. – 544 с.» 370
- Касьянов Г.** Рец. на кн.: «Коляструк О.А. Інтелігенція УСРР в 1920-ті роки: повсякденне життя. – Харків: Раритети України, 2010. – 362 с.» 373
- Шевченко С.** Рец. на кн.: «Великий терор в Україні. “Куркульська операція” 1937–1938 рр. / Упоряд.: Сергій Кокін, Марк Юнге. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – Кн. 1 – 614 с.; Кн. 2. – 598 с.» 375
- Стемпень С.** Рец. на кн.: «Кресова книга праведних. 1939–1945. Про українців, які рятували поляків від винищення з боку ОУН і УПА / Упор. Роман Недзелько. Студії і матеріали. – Варшава: Ін-т національної пам’яті, 2007. – Т. 12. – 223 с.» 379
- Гогун О.** Рец. на кн.: «Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упор. Василь Даниленко, Сергій Кокін. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 1311 с.» 398

ХРОНІКА ПОДІЙ

- Огороднік В.** Презентації нових науково-документальних видань Галузевого державного архіву СБ України 412

IN MEMORIAM

- ПРЕЗЕС. Пам’яті ЯНУША КУРТИКИ 423
- ПАЩЕНКО Володимир Олександрович 431
- КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ 434

CONTENT

TO THE 95th ANNIVERSARY OF ACADEMIC OF NAS OF UKRAINE OF P. TRONKO

- Podkur R.** State program «Rehabilitated by history»: the experience and prospects of research (to the 95th anniversary of academic of NAS of Ukraine of P. Tronko) 7

THE HISTORY OF SECRET SERVICES

- Lyaskovska S.** «Politically unreliable element» accounts of the VCHK–DPU–ODPU organs: historical aspect 22
- Shapoval Yu., Zolotaryov V.** The Jews among senior personnel of GPU–NKVD of the UkSSR during 1920th–30th 53
- Okipnyuk V.** The legal regulation of guarding of the enterprises of sugar industry of the UkSSR by GPU troops 94

THE HISTORY OF WORLD WAR II

- Nikolayets Yu.** Political moods of Ukrainian peasantry at the beginning of German–Soviet War (June 1941 – July 1942) 131

THE PERSON IN HISTORICAL CONTEXT

- Kovalchuk V., Ohorodnik V.** The correspondence of the leadership of the OUN(B) and the UPA in Ukrainian territory 147
- Hal’chak S.** Forgotten Sotsium: Ostarbeiters Podolia in the postwar Ukrainian society 269

THE AUTHORITY AND THE CHURCH

- Bazhan O., Lakhno O.** Repressive measures of Soviet secret services towards restriction of oppositional movement in the Church of the Evangelical Christian-Baptists in 1960th–80th 282

HISTORIOGRAPHICAL AND SOURCES OF RESEARCH

- Shcherbatiuk V.** Insurrectionary-partisan peasant movement in Ukraine in 1921 and its characteristic features of the modern Ukrainian scientists 301
- Lysenko O.** Informational and analytical documents of GPU of the UKSSR as the source of investigation of activity of village activist under the condition of general collectivization (the end of 1920th – beginning of 1930th) 336
- Ivanenko V., Prokopenko L.** The realization of state program of «Rehabilitated by history» in Dnipropetrovsk region 358

REVIEWS

- Vasyliiev V.** Book review: «Ukraine during “the Great Terror”: 1936–1938 / Editor: Shapoval Yu [and other]. – K.: Libid, 2009. – 544 p.» 370
- Kasyanov G.** Book review: «Kolaistruk O.A. Inteligentsiya USSR in 1920 Everyday Life. – Khakiv: Rarities of Ukraine, 2010. – 362 c.» 373
- Shevchenko S.** Book review: «Great Terror in Ukrain. “Kulak operation” 1937–1938. / Editor:: Serhiy Kokin, Mark Yunge. – K.: Publishing house «Kyiv-Mohyla Academy», 2010. – Ch. 1 – 614 p.; Ch. 2. – 598 p.» 375
- Stempen S.** Book review: «Kresowa księga sprawiedliwych. 1939–1945. O Ukraińcach ratujących Polaków poddanych eksterminacji przez OUN i UPA, opracował Romuald Niedzielko. Studia i materiał y. – T. 12. – Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2007. – 223 s.» 379
- Hohun O.** Book review: «Soviet state security agencies in 1939 – in Jun 1941. Documents of Special State archive of security service of Ukraine / Editor: Vasyl Danilenko, Serhiy Kokin. – K.: Publishing house «Kyiv-Mohyla Academy», 2009. – 1311 p.» 398

CHRONICLE EVENTS

- Ohorodnik V.** The presentation of research and documental issues of Branch State Archive of Security Service of Ukraine 412

IN MEMORIAM

- PRESES. In memoirs of YANUSH KURTYKA 423
- PASCHENKO Vladimir Aleksandrovich 431
- BOOKSHELF** 434

ДО 95-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ П. Т. ТРОНЬКА

*Роман Подкур**

Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією»: досвід та перспективи наукового дослідження (до 95-річчя з дня народження академіка НАН України П. Т. Тронька)

У статті аналізується наукова та громадсько-політична діяльність академіка НАН України П. Т. Тронька як науковця та організатора реалізації Державної програми науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією».

Ключові слова: політичні репресії, «Реабілітовані історією», Служба безпеки України, реабілітація.

Незалежність України, утверджена на початку 1990-х рр. після розпаду радянської імперії, спричинила трансформацію свідомості політичної та інтелектуальної еліти, населення, поставивши на порядок денний проблему самоідентифікації. Базо-

* Подкур Р.Ю. — кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу по розробці архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ.